

25 anys sense el gran memorialista de la literatura catalana: Artur Bladé

El 23 de desembre de 1995 ens va deixar tota una icona de les nostres lletres, l'Artur Bladé i Desumvila. Tanmateix, cal situar-nos adequadament en el temps i, a la vegada, fer esment d'un fet molt peculiar: ara fa 25 anys ens trobàvem en un moment d'escassíssim coneixement dels literats ebrenca a casa nostra. Vora la riba final de l'Ebre només circulava entre un reduït cercle intel·lectual l'obra de quatre noms daurats, de dalt a baix: Jesús Moncada (Mequinensa 1941-Barcelona 2005), Artur Bladé (Benissanet 1907-Barcelona 1995), Gerard Vergés (Tortosa 1931-2014), i Sebastià Juan Arbó (la Ràpita 1902-Barcelona 1984), els quals eren totalment desconeguts per a la major part de la ciutadania.

Quant a Bladé, malauradament era només conegut per la gent de lletra de la seua comarca nativa, la Ribera d'Ebre, de la qual va esdevindre tot un emblema. Com a exemple d'amplitud de mires se li va donar el seu nom a la biblioteca de Flix: població a la qual no estava vinculat personalment, però que comptava amb una vida cultural activa per mitjà d'uns agents culturals que van saber desfer-se esplèndidament dels localismes estèrils i de les habituals etiquetes envers els personatges il·lustres.

Nogensmenys, l'Artur Bladé és un

dels grans memorialistes de la literatura catalana. Com a exemple més clarificador, les seues nodrides cròniques de l'exili esdevenen tot un document històric, atès que ens transmeten l'ideari del dia a dia durant els llarguissims anys de la diàspora. Concretament, en un país que va recollir la flor i la nata de la intel·lectualitat catalana, Mèxic. No cal dir que un exili són moltes coses perdudes, a la vegada que molts sentiments entristits, entre els quals la sensació d'apatrides, en no pertànyer enlloc. A més, a aquesta notable pèrdua sentimental s'hi ha d'afegir l'enyor, el qual és, justament, la font d'articulació d'un univers literari únic a la literatura catalana, que el converteix en una de les eminències narradores del segle XX.

A la vegada, hem d'afegir-hi una gran quantitat de prosa escrita que retrata acuradament els llogarets i els personatges dels pobles de la Ribera d'Ebre, una altra font memorialista de notable valor. El capellà i el borratxo, els cocons i els carrers costeruts, l'excèntric del poble i la xafardera, l'ermita local i el mercat municipal, la senyora mestra i el senyor metge, agafen una dimensió ben humanitzada mitjançant unes descripcions veritablement exquisides fruit d'una ploma veritablement privilegiada.

L'heterogenia i prolífica obra de Benissanet abraça altres camps narratius com els apunts històrics i, sobretot, el biogràfic. Va ser un extraordinari biògraf, amb un estil *sui generis*, ja que situava la conversa com a eina essencial de transmissió d'informació. Bladé aconsegueix encapçalar una nova manera de biografar, cosa que cal remarcar en tot moment. Ell mostra un gran interès en treure a la llum la vida activa i fructífera de personatges que li són ben propers, els quals li van causar gran sensació i el van influir notablement en les seues passes futures a l'exili. Va gaudir com ningú escoltant les vivències de les tres persones que més el van influenciar en l'aspecte ideològic i intel·lectual: el lingüista Pompeu Fabra "Mestre Fabra" (Gràcia 1968-Prada de Conflent 1948), l'historiador Antoni Rovira i Virgili (Tarragona 1882-Perpinyà 1949) i el filòsof Francesc Pujols (Barcelona 1882-Martorell 1962). Sentia profunda veneració per tots tres, eren els seus mestres veritables, per la qual cosa va voler immortalitzar tota la informació rebuda durant hores de nodrida conversa amistosa i intel·lectual. En aquest gènere se sentia com a peix dins l'aigua, per la qual cosa va voler també seguint el mateix mètode biografar un amic de l'exili com Rafael Moragas "Mora-

guetes" (Barcelona 1883-Estrasburg 1966), i el seu estimadíssim i admiradíssim amic Antoni Terré (Móra d'Ebre 1896-1975), al qual li atorga el títol honorífic de "català excepcional".

L'obra de Bladé no és del passat, esdevé el viu retrat de nosaltres mateixos. Ens relata la història d'un temps que progressa cap a l'actualitat. Fa cinc cèntims de fenòmens culturals com el felibrisme, la renaixença de l'antic llenguatge provençal, a la vegada que documenta el parlar català entre el col·lectiu gitano de Montpeller. S'apropa al clima de Mèxic, narra les vicissituds dels indis mexicans, mentre té ben present la vida humanitzada vora el riu ibèric amb més cabal.

El conflicte bèl·lic havia tirat en orris una infinitat de coses, entre les quals un model de vida agrícola que ja mai no es recuperaria. La llengua amb què sonà el nostre primer bagü, com expressa el famós vers de l'Oda a la pàtria d'Aribau (1833), quedava totalment arraconada de la vida pública. Encara hi ha avui qui gosa qüestionar l'intent de genocidi lingüístic envers la llengua catalana, mentre diverses generacions de ciutadans varen quedar orfes de cultura escrita en la llengua de la terra.

Hem de lamentar i condemnar que sota el mandat de l'autoanomenat "gobierno más progresista de la historia" con-

Emigdi Subirats
cronista de Gandesa

tinuen havent-hi presos polítics i persones que sofreixen la diàspora, de la qual cosa indubtablement la ploma de Bladé en faria un dissortat retrat exhaustiu.

Durant els darrers anys hi ha hagut un revifament importantíssim de la literatura ebrenca, alguns autors nostrats han entrat en força al panorama literari català, cas de: Andreu Carranza (Ascó, 1957), Albert Roig (Tortosa, 1959), Jesús M. Tibau (Cornudella de Montsant, 1964), Lluís Rajadell (Vallde-roura, 1965), Joan-Elies Adell (Vinaròs, 1968), Carme Cruelles (La Ràpita 1971), Marta Rojals (La Palma d'Ebre, 1975), Joan Todó (La Sénia, 1977), Cinta Arasa (Jesús, 1978) etc. Enllaçar tradició i modernitat és essencial sempre, Bladé va ser el mestre prosista, el memorialista i el cronista, un dels grans introductors del nostre paisatge ebrenca a les nostres lletres catalanes. 25 anys després del seu traspàs cal deixar-ne constància escrita.